Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 210/2024 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää kutsusta asiantuntijakuulemiseen ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia siltä osin, kuin se koskee valmiutta, varautumista sekä häiriötilanteiden hoitamista normaalioloissa ja poikkeusoloissa.

Esityksen mukaan samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden välisestä varautumista koskevasta yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta sovittaisiin jatkossakin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa. Kansallisiin ja kansainvälisiin uhkakuviin varautumiseksi sosiaali- ja terveysministeriölle annettaisiin toimivaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kansallisessa johtamisessa. Tähän liittyvän päätöksenteon valmistelun tueksi perustettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen valmiusryhmä, johon kaikki yhteistyöalueet nimeäisivät vastuuhenkilönsä.

Sosiaali- ja terveysministeriölle sekä hallintosäännöissä nimetyille yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen viranhaltijoille annettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisvastuuta laissa täsmennetyin ehdoin yhteistyöalueittain tai kansallisesti, jos se on tarpeellista häiriötilanteen laajuuden, kiireellisyyden tai muun erityisen syyn takia. Nykyistä selkeämpi johtovastuu yhteistyöalueella tai kansallisesti olisi tarpeellista esimerkiksi normaaliolojen häiriötilanteissa, joissa yhden hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon voimavarat eivät riitä tilanteen ennakoimiseksi tai hoitamiseksi. Näissä tilanteissa voisi olla tarpeellista käyttää ja yhteensovittaa useiden hyvinvointi- tai yhteistyöalueiden voimavaroja. Ehdotus mahdollistaisi sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteiden käynnistämisen riittävän nopeasti normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Huomioita hallituksen esityksen taustasta ja valmistelusta

Hallituksen esitystä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 luvun muuttamiseksi on valmisteltu STM:ssä hallitusohjelman mukaisesti. Hallituksen esityksellä pyritään vahvistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Hallitusohjelmassa on linjattu, että lainsäädäntöä tarkennetaan, jotta hyvinvointialueiden, viiden yhteistyöalueen ja kansallisen tason johtamis-, ohjaus- ja muut järjestelyt muodostavat kansallisen kokonaisuuden. Hallitusohjelman mukaan sote-palveluiden valmiutta ja varautumista kehitetään vahvistamalla viiden yhteistyöalueen roolia. Valmiuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on lisäksi määritelty, että valmiuslain sijaan häiriötilanteiden hoitoa tulisi säädellä normaaliolojen lainsäädännöllä. Nyt käsiteltävä esitys vastaa myös tähän tarpeeseen.

Käsiteltävänä oleva esitys on laadittu tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavien tahojen kanssa. Keskeisenä valmistelua tukevana tahona on ollut Poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan alainen valmiuden ja varautumisen jaosto. Kaikissa valmistelun vaiheissa on pidetty tiivistä yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kanssa. Lainsäädännön toimivuus sotilaallisen voimankäytön tilanteessa on varmistettu puolustusvoimien kanssa.

Puolustusvoimat tukeutuu lähes kokonaan hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään niin normaalioloissa kuin sodan uhan ja sodan aikana, mikä edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollolta kykyä toimia kansallisena kokonaisuutena. Yhteisten voimavarojen johtamisessa tarvittavat alueelliset ja kansalliset toimivaltuudet eivät ole selkeät ja riittävät vastaamaan ulko- ja turvallisuuspoliittisiin uhkakuviin. Tästä syystä oleellista on saada nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta voimaan mahdollisimman pian.

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan myös eduskunnan puolustusselonteko. Puolustusselonteossa todetaan puolustusvoimien ja siviiliterveydenhuollon saumaton yhteys. Nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on edellytys myös kansallisen tason yhteistyölle, yhteiselle suunnittelulle ja päätöksenteolle puolustushallinnon ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.

Suomessa valmius ja varautuminen perustuvat yhdessä tekemiseen ja sopimiseen. Tämä periaate on sisällytetty hallituksen esitykseen. Yhteistyöalueen sisällä tai niiden välillä tehtävä sopiminen tulee tehdä yhteistoiminnassa, johon myös sosiaali- ja terveysministeriön osallistuu. Oleellista on, että esityksessä mahdollistetaan kansallinen päätöksenteko kansallisen valmiusryhmän tukemana, jos päättäminen on tarpeen tai ilman kansallista valmiusryhmää, jos se on välttämätöntä.

Asiantuntijalausunnon laatijat STM:

Hallitusneuvos Erkki Papunen, Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto

Valmiusjohtaja Pekka Tulokas, Turvallisuus ja terveys -osasto, valmiusyksikkö

Lakimies Salla Paavilainen, Turvallisuus ja terveys -osasto, valmiusyksikkö